

Σώμα / Λόγος / Χώρος

Παλιά πρακτική η διασκευή της λογοτεχνίας στο θέατρο, η μεταγραφή από το ένα είδος στο άλλο: η δραματοποίηση αναδομεί ερμηνευτικά την πρώτη ύλη του κειμένου, ανασυγκροτεί το νόημά του καθώς οι ακίνητες στο χαρτί λέξεις του πεζού λόγου και της ποίησης γίνονται σώμα και απλώνονται, με νέους τρόπους, στον χώρο. Κάθε φορά, η συνάντηση δύο δημιουργών σημαίνει και ανασηματοδοτεί – όχι μόνο το έργο, ως αυτόνομη πραγματικότητα αλλά και τα είδη, τη λογοτεχνία και το θέατρο, σε ευτυχείς περιπτώσεις και τον κόσμο.

Τρία έργα νέων λογοτεχνών: Γιάννης Στίγκας, Θωμάς Τσαλαπάτης, Μαρία Φακίνου, δυο ποιητές, μια πεζογράφος. Τρεις διασκευές από νέους σκηνοθέτες και ομάδες: Medea Electronique , Κωνσταντίνος Χατζής, Μαρία Μαγκανάρη. Όλοι έχουν δουλέψει ήδη σε διασκευές-μεταγραφές, αλλά στην παρούσα περίπτωση συναντούν τη γενιά τους σε μια αναπόδραστα πολιτική διακαλλιτεχνική συνομιλία, με άξονα τον χώρο και τις πολλαπλές τους αναγνώσεις.

Διότι τα τρία έργα που επιλέγονται είναι όλα *αστικά*, έργα πόλεων που καθρεφτίζονται και καθρεφτίζουν, ριζωμένες πια στην πιο πραγματική πραγματικότητα.

Ο Γιάννης Στίγκας περιγράφει μια διαδρομή καθημερινότητας, κίνησης, διαδρομής μέσα σε μια πόλη που απαγορεύει την επαφή, «εχθές το βράδυ στο μετρό / αγγίζονταν χιλιάδες σώματα / κι ούτε ένα τσαφ για τα προσχήματα», αλλά και την έλλαμψη, την αντίληψη όχι του κόσμου, αλλά και της οραματικής του επένδυσης, όταν αυτός γίνεται απλώς σημείο άφιξης και τερματισμού, μια γυμνή Ιθάκη. Βαθαίνει ο στίχος, σκάβεται και ξεπηδά από μέσα του ο χώρος και ο χρόνος, αστροκαμμένο φάντασμα, το ποιητικό υποκείμενο και πλάι του ολοζώντανοι οι ποιητές της φλόγας, ο λόρδος Βύρωνας π.χ. κι ο Μαγιακόφσκι, σε δρόμους που αποκτούν το σχήμα των περαστικών, γίνονται ψυχή και χώρα και πρόχειροι γκρεμοί – τι τυπικό προσόν – και Νεκρή θάλασσα. Τη λεγόμενη τη *λένε πνιγμοσύνη*, οι παραγιοί του πανικού τραυλίζουν όταν για μια στιγμή βλέπουν την αλήθεια του τρομερού καινούργιου κόσμου μες από το μάτι της βελόνας και στο όνειρο ανηφόρες που οδηγούν στα σπλάχνα της αγαπημένης.

Όχι σαν τις άλλες, στην *Άλμπα*, τις ανυπότακτες, που αρνούνται να γίνουν κατηφόρες και όλες οι διαδρομές, ακόμη κι αυτή μέχρι το περίπτερο ή ως τη θάλασσα στη νουβέλα της Μαρίας Φακίνου, όλες μα όλες διαρκούν 10 λεπτά. Σε μια πόλη όπου βρέχει μες στα σπίτια, τα πουλιά είναι βαριά, οι πέτρες πισωγυρίζουν όταν τις πετάξεις, κι ας μη λιγοστεύει το φως το ξημέρωμα όπως παλιά, έχει κι αυτό το ξημέρωμα, η αυγή, η *Άλμπα*, την προελαύνουσα σκιά της, αλλά και τη γυναικεία της αναίρεση. Η γυναίκα, *Άμπα* κι αυτή, κοιτάζει και ξαναφτιάχνει τον κόσμο μέσα

στο ποίημα, αλλά με στόχευση έξω από αυτό. Κοιτάζει κι η όραση είναι κι εδώ η αρχή μιας κοσμογονίας: βλέπω σημαίνει αποκτώ δύναμη πάνω στα πράγματα, γίνομαι δημιουργός και συνδημιουργός τους. Μια πόλη στην ανάποδη μεριά του καθρέφτη, μια γυναίκα και μια πόλη στην κόψη της Ιστορίας που ματώνει ασταμάτητα, πλημμύρα το αίμα, παλιό και καινούργιο, αλλά η ζωή, ζωή, συνεχίζεται με τον δικό της τρόπο, ίσιο και στραβό – σαν το χαμόγελο του ποιητικού υποκειμένου, που κοιτάζει, ετάζει, κι αφουγκράζεται, για να δημιουργήσει. Όπως κι ο Στίγκας, όχι μόνο λόγο και χώρο, αλλά καιρό.

Όπως αφουγκράζεται και η γυναίκα στη νουβέλα της Μαρίας Φακίνου, κι όλες μαζί οι γυναίκες στη συνέχεια, τον βόμβο, τη «μυστική βοή των πλησιαζόντων γεγονότων», στη μικρή πόλη που θα πάψει να είναι, επειδή ακριβώς ήταν όπως ήταν. Μόνο η ξένη γυναίκα, που γίνεται Ξένη, βλέπει αυτά που αρνούνται να δουν οι άλλοι, ακούει όσα εκείνοι δεν ακούν, επιμένει να περιμένει. Ο τόπος γίνεται μη τόπος και οι παρυφές του ζωντανεύουν, δίνοντας το μέτρο του χρόνου και της φύσης που πάντα εισπράττουν τα οφειλόμενα. Ο άγγελος εκδικητής, όταν δεν είναι ψάρι, είναι εποχούμενος ποιητής κι η ποίησις, ως γνωστόν, «ανάπτυξι στίλβοντος ποδηλάτου. Μέσα της όλοι μεγαλώνουμε». Ο πεζός λόγος συναντά την ποίηση, η βουή και η μανία το τραύλισμα, η γυναίκα αλλάζει πρόσωπα και προσωπεία, το αίμα δεν κρύβεται, τα προσερχόμενα, ορατά και αόρατα, τα αντιλαμβάνονται οι ποιητές κι οι πεζογράφοι, που ζητούν να φτιάξουν κι όχι μόνο να δουν τον καιρό τους.

Ωραία, θα πει κανείς. Κριτική λογοτεχνίας. Μπα, μάλλον απορία. Πώς όλα αυτά, το βλέμμα που γίνεται λέξη και ξαπλώνει με τρόπο συγκεκριμένο στη σελίδα, τότε πίνακας με λάδι και τότε ενσταντανέ του κινητού· πώς η λέξη που ανοίγει σαν νεαρό φύλλο και αποκαλύπτει άλλες λέξεις, αλλωνών, παλιών, καινούργιων, συνομιλεί μαζί τους, εν επιγνώσει ή εν αγνοία της, πώς θα γίνει σώμα, φωνή που θα μιλάει αυτόν τον διάλογο. Πώς ο καιρός γίνεται ορατός, μέσα από ποια βήματα και ποιες πτώσεις, ποιος μετεωρισμός και ποια κραυγή τον φτιάχνει, τον χαλάει και τον ξαναφτιάχνει. Πώς γίνεται με άλλα λόγια η αγωνία αλλά και το πείσμα και η ομορφιά που επιμένει και η αγάπη και το θαύμα πράξη θεατρική. This is the place gentlemen. Ο τόπος αλλού. Όχι η Νεκρή θάλασσα του Σεφέρη, ή όχι μόνο μάλλον. Ο δρόμος μέχρι το περίπτερο, σε μια Άλμπα που θα μπορούσε να είναι και παραθαλάσσια, ο τόπος όπου ο λόγος γίνεται σάρκα που αγαπά, αψηφά και αντιπαλεύει. Το σώμα μιας γενιάς και ενός κόσμου μέσα στην Ιστορία.

Τιτίκα Δημητρούλια
Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας
Τομέας Μετάφρασης
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Titika Dimitroulia
Associate Professor
School of French
Translation Department
Aristotle University of Thessaloniki